

Asia: VN/12734/2019

Pakkoavioliiton mitätöinti ja ulkomailla alaikäisenä solmitun avioliiton tunnustaminen

Suomessa pakottamalla solmitun avioliiton päättäminen

- 1. Arviomuistion luvussa 2.1 on käsitelty Suomessa pakottamalla solmitun avioliiton purkamismenettelyä ja ehdotetaan uutta säännöstä, jonka mukaan pakottamalla solmittu avioliitto voitaisiin kumota. Kumoamisen oikeusvaikutukset olisivat samat kuin avioerossa. Kannatatteko ehdotusta?**

-

Perustelut ja mahdollinen vaihtoehtoinen sääntelymalli, jota tuette

-

- 2. Arviomuistion luvussa 2.2 on käsitelty Suomessa alaikäisenä tai muusta avioliiton esteestä huolimatta solmitun avioliiton purkamista ja päädytty siihen, että tarvetta lainsäädäntömuutoksiin ei ole. Oletteko johtopäätöksestä samaa mieltä?**

-

Perustelut ja mahdollinen vaihtoehtoinen sääntelymalli, jota tuette

-

Ulkomailla solmitun alaikäisavioliiton tunnustaminen

- 3. Arviomuistion luvussa 3 on käsitelty ulkomailla alaikäisenä solmitun avioliiton tunnustamista Suomessa. Arviomuistiossa ehdotetaan nykyisten säännösten täsmentämistä niin, että ulkomailla alle 18-vuotiaana solmittu avioliitto voitaisiin tunnustaa Suomessa vain erityisestä syystä, jos ainakin toinen puolisoista on asunut avioliiton solmimishetkellä Suomessa. Kannatatteko ehdotusta?**

-

Perustelut ja mahdollinen vaihtoehtoinen sääntelymalli, jota tuette

-

4. Onko teillä kommentteja arviomuiston jaksossa 3.3 mainittuihin erityisiin syihin, joiden perusteella tällaisen avioliiton tunnustaminen voisi poikkeustapauksessa olla perusteltua?

-

5. Onko arviomuistiossa ja sen taustalla olevassa selvityksessä arvioitu tunnustamissääntelyn ja -käytäntöjen nykytilan sekä eri vaihtoehtojen etuja ja haittoja riittävän kattavasti?

-

Perustelut

-

Muut huomiot

6. Onko teillä muuta lausuttavaa arviomuistiosta tai sen taustalla olevasta selvityksestä?

Oikeusministeriö on pyytänyt ulkoministeriöltä lausuntoa arviomuistiosta (VN/12734/2019), jossa käsitellään pakottamalla tai avioliiton esteestä huolimatta solmitun avioliiton tunnustamista koskevan lainsäädännön tarkastamistarpeita. Lisäksi arviomuistiossa käsitellään ulkomailla alaikäisenä solmitun avioliiton tunnustamista koskevan lainsäädännön tarkastamistarpeita. Ulkoministeriö toteaa lausuntonaan ja vastauksena kysymykseen 6 seuraa-vaa.

Kuten arviomuiston taustalla olevassa 14.6.2019 tehdyssä selvityksessä alaikäis- ja pakkoavioliittojen päättämistä sekä ulkomaisten alaikäisavioliittojen tunnustamista koskevan sääntelyn muutostarpeista on todettu, Suomi on useamman sellaisen kansainvälisen ihmisoikeussopimuksen osapuoli, joka sisältää pakottamalla taikka alaikäisenä solmittua avioliittoa koskevia tai näihin tilanteisiin soveltuvia määräyksiä. Näitä ovat erityisesti kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskeva yleissopimus (SopS 67 ja 68/1986; CEDAW-sopimus) ja yleissopimus lapsen oikeuksista (SopS 59 ja 60/1991) sekä naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemi-sestä ja torjumisesta tehty Euroopan neuvoston yleissopimus (SopS 52 ja 53/2015; Istanbulin sopimus).

E erityisen tärkeää on huomata, että pakkoavioliitto on naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan muoto ja toimet pakkoavioliittojen poistamiseksi ovat osa naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan vastaista toimintaa. Ulkoministeriö pitää myönteisenä, että sääntelytarpeita on arvioitu erityisesti väkivallan uhrin asemasta käsin ja tarkoituksin parantaa pakkoavioliiton oikeusvaikutusten poistamista koskevaa sääntelyä. Edellä mainituista sopimuksista erityisesti Istanbulin sopimus ja sen 32 artikla onkin huomioitu arviomuistiossa samoin kuin sen taustalla olevassa 14.6.2019 tehdyssä selvityksessä. Ulkoministeriö toteaa, että Istanbulin sopimuksen voimaan saattamista koskevassa hallituksen esityksessä (HE 155/2014 vp) on katsottu, ettei 32 artiklan määräyksen voimaansaattaminen ole edellyttänyt lainsäädäntömuutoksia.

Kuten arviomuistiossa on niin ikään todettu, Euroopan neuvoston naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjunnan asiantuntijaryhmä (GREVIO) julkaisi 2.9.2019 ensimmäisen Suomea koskevan raporttinsa, jossa arvioidaan Istanbulin sopimuksen täytäntöönpanoa Suomessa. Ra-portti on toimitettu Istanbulin sopimuksen osapuolten komitealle, joka on antanut Suomelle suosituksen GREVION raportissaan antamien näkemysten täytäntöönpanemiseksi.

GREVION raportissa kehoitetaan (encourage) Suomen viranomaisia sisällyttämään sovellettaviin säädöksiinsä mahdollisuuden mitätöidä, kumota tai purkaa pakottamalla solmittu avioliitto. Kuten arviomuistiossakin todetaan, GREVIO on katsonut Istanbulin sopimuksen pakkoavioliiton siviilioikeudellisia seuraamuksia koskevalla määräyksellä tavoiteltavan nimenomaan sitä, ettei tyttöjen tai naisten tarvitsisi kantaa siviilisäätyn liittyviä seurauksia vapautuessaan vastoin tahtoaan solmituista avioliitoista. Erityisesti avioliiton kumoaminen vaikuttaisi mahdollistavan tämän tavoitteen saavuttamisen.

Ulkoministeriö kiinnittää huomioita lisäksi siihen, että arviomuistioissa on todettu muun muassa, että selkeä näyttö avioliittoon pakottamisesta olisi tekoon liittyvä rikostuomio. Tässä yhteydessä ulkoministeriö toteaa, että GREVIO on myös kehottanut painokkaasti Suomen viranomaisia harkitsemaan pakkoavioliiton sisällyttämistä rikoslakiin erikseen määriteltynä, jotta näiden rikosten erityisluonne tulisi otetuksi huomioon ja jotta lainvalvontaviranomaiset ja tuomioistuimet voisivat soveltaa tätä rikosta koskevia säännöksiä. Lisäksi GREVIO on kehottanut Suomea säätämään yleissopimuksen 37 artiklan 2 kohdan mukaisesti rangaistavaksi aikuisen tai lapsen tahallisen houkuttelemisen toisen valtion alueelle tarkoituksena pakottaa hänet avioliittoon. Ulkoministeriö huomioi samalla kuitenkin muistiossa todetun, että siviiliasiassa näyttökynnys siviiliasiassa olisi perusteltua pitää alempana kuin rikosasiassa.

Taustaselvityksessä on huomioitu myös CEDAW-sopimus ja erityisesti sen 16 artikla. CEDAW-sopimuksen 16 artiklassa määrätään muun muassa, että poistaakseen naisten syrjinnän kaikissa avioliittoon ja perhesuhteisiin liittyvissä asioissa, sopimusvaltioiden tulee turvata sama oikeus vapaasti valita aviopuolionsa ja mennä avioliittoon vain omasta vapaasta tahdostaan sekä yhtäläiset oikeudet ja vastuu avioliiton aikana ja sen purkautuessa samoin kuin yhtäläiset oikeudet ja vastuu vanhempina, siviilisäädystä riippumatta, lapsiinsa nähden samoin kuin yhtäläiset oikeudet ja vastuu lapsen holhouksen, huollon, valvonnan tai adoption tai vastaavien järjestelmien suhteen. Kaikissa tapauksissa lapsen etu on ensisijainen. Lisäksi artiklan mukaan lapsen kihlaaminen ja lapsiavioliitto on katsottava mitättömiksi.

Ulkoministeriö katsoo, että on tärkeää, että myös nämä CEDAW-sopimuksen määräykset huomioidaan vaihtoehtojen arvioinnissa myös siltä osin, mikä merkitys eri sääntelyvaihtoehdoilla on myös erityisesti lapsiin liittyvissä asioissa. Ulkoministeriö toteaa, että myös GREVIO on raportissaan vaatinut Suomen viranomaisia ryhtymään tarvittaviin toimiin, lainsäädännön muutokset mukaan lukien, varmistaakseen, että tuomioistuimilla on velvollisuus käsitellä kaikki naisiin kohdistuvaan väkivaltaan liittyvät asiat päätettäessä huoltajuudesta ja tapaamisoikeudesta.

Pakkoavioliittoon ja alaikäisenä solmittuun avioliittoon liittyviä kysymyksiä on käsitelty muun muassa CEDAW-komitean yleissuosituksessa nro 35 sukupuoleen perustuvasta naisiin kohdistuvasta väkivallasta (CEDAW/C/GC/35), CEDAW-komitean ja lapsen oikeuksien komitean yhteisessä yleissuosituksessa nro 31/yleiskommentissa nro 18 haitallisista käytännöistä (CEDAW/C/GC/31 – CRC/C/GC/18) sekä lapsen oikeuksien komitean yleiskommentissa nro 20 lapsen oikeuksien täytäntöönpanosta nuoruusiässä (CRC/C/GC/20).

Suvanto Kaija

Sistonen Satu
Ulkoministeriö